

Gıybetin kefareti

Bayan okuyucumuz: “Gıybet nedir? Azabı ve kefareti nasıldır? Neler gıybettir, neler gıybet değildir? Gıybetin hüsn-ü zandan farkı nedir?”

Gıybetin tanımını Peygamber Efendimiz’den (asm) dinleyelim:

“Gıybet, din kardeşinin yüzüne karşı söyleyemediğin şeyi arkasından söylemendir.”¹
“Gıybet, din kardeşini hoşlanmayacağı bir şekilde anmandır.”²

Gıybet hakkında Kur’ân da hükmünü açıkça bildirmiştir: “Ey iman edenler! Zannın çoğundan sakının. Zîra zannın bir kısmı günahdır. Bir birinizin günahını araştırmayınız. Bir kısmınız bir kısmınızı gıybet etmesin. Sizden biriniz ölü kardeşinizin etini yemekten hoşlanır mı? Ondan tiksiniyorsunuz! Allah’tan sakının. Şüphesiz Allah tövbeleri daima kabul eden ve acıyandır.”³

Şu halde, bir Müslüman’ın kusurları, onun gıyabında, başkasının yanında tartışılmayacak, araştırılmayacak, soruşturulmayacak. Konuşulan kimselerin onu tanımamaları ve bilmemeleri, orada onun gıybetinin yapılabileceği anlamına gelmiyor.

Üstad Saîd Nursî Hazretleri dört durumda gıybet günahının olmadığını bildiriyor. Bunlar özetle şunlardır:

1- Birisi, zarar gördüğü birisinden hakkının alınması için, onu, görevliye veya ilgiliye şikâyet edebilir.

2- Kendisiyle ortak iş yapılmak istenen kişinin mesleğe yatkınlığı, iş kabiliyeti, tutumluluğu, güvenilirliği, huyu, suyu... vs. ile ilgili olarak sıhhatli bilgi elde etmek ve ona göre doğru hareket etmek amacıyla soruşturmak câizdir.

3- Tahkir, tezyif veya teşhir maksadıyla değil, adı veya başka sıfatı bilinmeyen bir kişiyi, onu tanımayanlara tarif etmek ve tanıttirmek maksadıyla “topal adam”, “gözlüklü genç”, “eli yaralı olan”, “ak sakallı”, “kırmızı saçlı”, “mavi eşarplı” gibi vasıflandırmalar gıybet sayılmaz. Ancak bu vasıflandırmalar hakâret etme, alaya alma, hafife alma ve teşhir etme gibi amaçlar taşıyorsa, tanımayanların yanında da

olsa gıybettir ve haramdır.

4- Fâsık-ı mütecâhir olan, yani fenâlıktan sıkılmayan, yani işlediği seyyiâtla iftihar eden, zulmünden lezzet alan, utanmayan, Peygamber Efendimiz'in (asm) ifâdesiyle, "açıkça günah işlemekten hayâ etmeyen" 4 kimselerin ardından konuşmak gıybet değildir. Bu kimseler hakkında garazsız olarak ve sırf hak ve maslahat için arkadan konuşulabilir. Buna izin var. Fakat bu sınıfların dışında kalan Müslümanların, tanınmak veya tanınmamak ayırımına gidilmeden, gıybeti yapılmamalıdır. Çünkü, ateşin odunu yiyip bitirdiği gibi, gıybet de salih amellerin sevabını yer bitirir. 5 Gıybetin azabı hakkında Peygamber Efendimiz' (asm) buyuruyor ki:

"Aziz ve Celîl olan Rabbim beni mîrâca çıkardığında demirden tırnaklarla yüzlerini ve gözlerini tırmalayan bir topluluğa rastladım. Cebrail'e (as) dedim ki: "Bunlar kimlerdir?" Cebrail (as) şöyle dedi: "Bunlar gıybet ederek insanların etlerini yiyen ve onların şereflerine dil uzatanlardır." 6 Gıybetin tövbesi ve kefareti Üstad Bedüzzaman Hazretleri'ne göre, "Allah'ım! Bizi ve gıybet ettiğimiz kişiyi bağışla!" diye duâ etmek, istiğfar etmek ve gıybet edilen adamla karşılaştığında kendisini gıybet ettiğini bildirerek onunla helâlleşmektir. 7

Müslüman'ın davranış ve hareketlerini iyiye yormak ise hüsn-ü zandır, sevaptır.

Gıybet ile hüsn-ü zannı her ikisini de tanımak için mukayese etmemiz gerekirse: Müslüman'ın hareketlerini kötüye tevil etmek gıybet, iyiye tevil etmek hüsn-ü zandır. Veya Müslüman'ı arkadan çekiştirmek gıybet, arkadan davranışlarında aslında yanlış anlaşıldığını, niyetinin kötü olmadığını, öyle yapmak istemediğini... vs belirtmek ve iyiliğine şahitlik etmek hüsn-ü zandır. Ya da yarısı dolu bir bardağın boş kısmını gösterip "Bardağın yarısı boştur!" demek gıybet ise; dolu kısmını gösterip "Yarım bardak su var!" demek hüsn-ü zandır. Gıybet haramdır. Hüsn-ü zan helâldir.

Yukarıdaki âyette sakınılması emredilen "zannın çoğu"ndan maksat sû-i zan, yani kötü zandır. Su-i zan da, gıybetin önemli sebeplerinden biridir. Müslümanların birbirlerinin gizli ve özel hallerini ve günahlarını araştırmaları ve birbirlerini çekiştirmeleri haramdır. Çünkü öyle günahlar vardır ki, kul ile Rabb'i arasında bir sırdan ibarettir. Kul pişman olmuş; Rabb'i setretmiştir, yani örtmüştür. Kul nedamet duymuş; Rabb'i bağışlamıştır. Kul tevbe yapmış; Rabb'i affetmiştir. Üçüncü bir şahsın araya girip, kulun günahlarını tek yanlı ve keyfî olarak deşifre etmesi İlâhî hikmete, iradeye, rahmete, inayete, mağfirete ve muhabbete uygun değildir. Cenâb-ı Hakk'ın bir ismi Settâru'l- Uyûb'dur ve bu isim kullarının günahlarının gizli kalmasını ve ifşa edilmemesini iktiza eder. Gıybet ise bu İlâhî sır ve hikmetle bağdaşmaz ve çelişir. Çünkü gıybet, Müslüman kardeşimizin günahıyla ilgili yapıldığı

zaman; bu durum, günahı ifşa etmek mânâsına gelir. Günahların ifşasında zaten hiçbir feyiz ve kemâlât yoktur.

Cenâb-ı Hakk'ın "zannın bazısı" ifadesiyle hariç tuttuğu kısım ise, bardağın dolu kısmı olan hüsn-ü zandır ki, günah değildir, teşvik edilmiştir, hayırdır, kemâlâttandır, feyiz vericidir, sevaptır.

"Gıybeti Bıraktıran Kitap" adıyla ve iddiasıyla yeni bir çalışma elime ulaştı. Seçkin kitapçılarda satılıyor. Araştırmacı Yazar Cüneyt Gezer, Üstad Bediüzzaman'ın yaklaşımını önceki âlimlerin yaklaşımlarıyla birlikte harmanlayarak gıybeteye karşı bir reçete hâlinde hazırlamış. Ve çözüm tekliflerini adeta güncellemiş. Muhterem yazarı tebrik ediyor, okuyucularıma tavsiye ediyorum.

Dipnotlar:

1- Câmîü's-Sağîr, 4/1489.

2- Câmîü's-Sağîr, 3/1242.

3- Hucûrât Sûresi, 49/12.

4- Câmîü's-Sağîr, 4/1550.

5- Mektûbât, s. 267, 268.

6- Câmîü's-Sağîr, 4/1418.

7- Mektûbât, s. 268.